

Spis treści

Przedmowa.....	9
1. Wybrane zagadnienia z rachunku prawdopodobieństwa	11
1.1. Rodzaje zdarzeń	11
1.1.1. Podział zdarzeń	11
1.1.2. Działania na zdarzeniach	12
1.1.3. Zbiór zdarzeń elementarnych.....	13
1.2. Definicje prawdopodobieństwa	13
1.2.1. Uwagi ogólne	13
1.2.2. Definicja klasyczna.....	13
1.2.3. Definicja geometryczna	15
1.2.4. Definicja częstościowa (statystyczna).....	16
1.2.5. Definicja aksjomatyczna.....	17
1.3. Rodzaje prawdopodobieństw	17
1.3.1. Prawdopodobieństwo warunkowe	17
1.3.2. Niezależność zdarzeń	18
1.3.3. Prawdopodobieństwo iloczynu zdarzeń.....	18
1.3.4. Prawdopodobieństwo sumy zdarzeń.....	20
1.3.5. Prawdopodobieństwo całkowite.....	20
1.3.6. Prawdopodobieństwo Bayesa	21
1.4. Zadania.....	22
2. Zmienna losowa i jej rozkład. Podstawowe parametry rozkładu	25
2.1. Rodzaje zmiennych losowych oraz ich rozkłady.....	25
2.2. Dystrybuanta	27
2.3. Parametry rozkładu	29
2.3.1. Uwagi ogólne	29
2.3.2. Wartość oczekiwana	29
2.3.3. Parametry pozycyjne	30
2.3.4. Momenty centralne.....	30
2.3.5. Rozstęp.....	31
2.3.6. Skośność i kurtoza	32
2.4. Dwuwymiarowe zmienne losowe	32
2.5. Zadania.....	36
3. Wskaźniki statystyczne	39
3.1. Populacja i próba	39
3.2. Wskaźniki statystyczne próby.....	40

3.3.	Miary położenia.....	40
3.3.1.	Średnia arytmetyczna.....	40
3.3.2.	Średnia ważona	40
3.3.3.	Średnia przycięta.....	42
3.3.4.	Średnia winsorowska	43
3.3.5.	Średnia harmoniczna.....	44
3.3.6.	Średnia geometryczna.....	45
3.3.7.	Kwantyle.....	45
3.3.8.	Moda.....	48
3.3.9.	Obliczanie podstawowych wskaźników skupienia z szeregów rozdzielczych.....	48
3.4.	Miary rozproszenia.....	51
3.4.1.	Wariancja i odchylenie standardowe	51
3.4.2.	Współczynnik zmienności.....	52
3.5.	Zadania.....	52
4.	Rozkłady zmiennych dyskretnych (skokowych)	55
4.1.	Rozkład Bernoulliego	55
4.2.	Rozkład geometryczny.....	59
4.3.	Rozkład Poissona.....	60
4.4.	Zadania.....	62
5.	Rozkłady ciągłe	65
5.1.	Rozkład jednostajny (prostokątny, równomierny).....	65
5.2.	Rozkład normalny.....	68
5.3.	Inne rozkłady ciągłe	72
5.3.1.	Rozkład chi-kwadrat (χ^2).....	72
5.3.2.	Rozkład t-Studenta	73
5.4.	Zadania.....	73
6.	Estymacja i estymatory.....	75
6.1.	Uwagi ogólne	75
6.2.	Przedział ufności dla średniej.....	76
6.3.	Przedziały ufności dla wariancji i odchylenia standardowego.....	79
6.3.1.	Duża próba, nieznane parametry m i σ	79
6.3.2.	Mała próba, nieznane parametry m i σ	79
6.4.	Zadania.....	81
7.	Hipotezy statystyczne	85
7.1.	Uwagi ogólne	85
7.2.	Weryfikacja hipotez statystycznych.....	86

7.3.	Testy istotności dla jednej średniej	88
7.3.1.	Uwagi ogólne	88
7.3.2.	Weryfikacja, gdy rozkład cechy jest normalny i znane jest odchylenie standardowe	89
7.3.3.	Weryfikacja, gdy rozkład cechy jest normalny, ale nieznane jest odchylenie standardowe	89
7.4.	Testy weryfikacyjne dla wskaźnika struktury	90
7.5.	Testy istotności dla wariancji	91
7.6.	Testy dla dwóch wartości średnich	92
7.6.1.	Uwagi ogólne	92
7.6.2.	Rozkład cechy jest normalny i znane jest odchylenie standardowe	92
7.6.3.	Rozkład cechy jest normalny, a odchylenie standardowe jest nieznane	94
7.7.	Test porównania dwóch proporcji	97
7.8.	Test t dla prób zależnych	99
7.9.	Testy istotności dwóch wariancji	102
7.10.	Zadania	103
8.	Hipotezy nieparametryczne i ich weryfikacja	107
8.1.	Uwagi ogólne	107
8.2.	Test chi-kwadrat Pearsona (χ^2)	108
8.3.	Sprawdzanie normalności rozkładu	111
8.4.	Przekształcanie zmiennej	116
8.5.	Metoda transformacji Boxa–Coxa	118
8.6.	Zadania	121
9.	Inne testy nieparametryczne	123
9.1.	Testy dla prób niezależnych	123
9.1.1.	Test U Manna–Whitneya	123
9.1.2.	Test serii Walda–Wolfowitza	126
9.2.	Testy nieparametryczne dla prób zależnych	128
9.2.1.	Uwagi ogólne	128
9.2.2.	Test znaków	128
9.2.3.	Test kolejności par Wilcoxona	130
9.3.	Zadania	132
10.	Jednoczynnikowa analiza wariancji	135
10.1.	Uwagi ogólne	135
10.2.	Test najmniejszej istotnej różnicy (NIR, LSD)	141
10.3.	Test Bonferroniego	142
10.4.	Test Duncana	142

10.5. Inne testy <i>post hoc</i> (po fakcie)	143
10.5.1. Test Scheffego	143
10.5.2. Test Newman–Keulsa	145
10.5.3. Test Tukeya	145
10.6. Sprawdzanie założeń stosowalności analizy wariancji	148
10.7. Zadania	154
11. Analiza sumy rang Kruskala–Wallisa i analiza wariancji z powtarzanymi pomiarami	159
11.1. Analiza sumy rang Kruskala–Wallisa	159
11.2. Analiza wariancji z powtarzanymi pomiarami	162
11.3. Zadania	170
12. Analiza wariancji dla układów czynnikowych	177
12.1. Zadania	188
13. Korelacja prosta	193
13.1. Uwagi ogólne	193
13.2. Korelacja cząstkowa	196
13.3. Korelacja rang Spearmana	198
13.4. Inne miary korelacji rang	202
13.5. Regresja prosta	202
13.6. Zadania	212
14. Analiza kowariancji	217
14.1. Zadania	224
Załączniki	229
Załącznik A. Wprowadzenie do programu <i>Statistica</i>	231
A.1. Struktura okna podstawowego	231
A.2. Okno specyfikacji zmiennej	233
A.3. Praca w arkuszu danych	236
A.4. Operacje na zmiennych i przypadkach	238
A.5. Formuły i ich przeliczanie	243
A.6. Selekcja przypadków	245
A.7. Sprawdzanie wartości danych	247
A.8. Transponowanie danych	248
A.9. Tworzenie nowego arkusza	249
A.10. Import plików do programu <i>Statistica</i>	249

Załącznik B. Kombinatoryka	253
B.1. Permutacje	253
B.2. Wariacje	253
B.3. Kombinacje.....	254
B.4. Zadania	255
Załącznik C. Tablice statystyczne.....	257
Tablica C.1. Dystrybuanta rozkładu normalnego	257
Tablica C.2. Wartości krytyczne rozkładu t-Studenta	258
Tablica C.3. Wartości krytyczne rozkładu χ^2	259
Tablica C.4. Wartości krytyczne rozkładu F-Snedecora, $\alpha = 0,05$	260
Tablica C.5. Wartości dla testu U Manna-Whitneya.....	261
Piśmiennictwo.....	263